

« رابطه مردم و ضابطین دادگستری »

ضابط دادگستری یعنی چه ؟
چه کسانی بموجب قانون ضابط دادگستری شناخته میشوند؟
حدود اختیارات ، وظائف ضابطین دادگستری
و بالاخره وظائف اصلی آنان چیست ؟

بارها بمناسباتی چند ، گوش شما با کلمه ضابط دادگستری آشنا شده ولی شاید بسیاری از مردم وحتى افراد تحصیل کرده آنچنان که باید این دسته از مأموران دولت را که در پی ریزی شالوده و اساس پرونده های قضائی رل بسیار مهمی بازی می کنند نمی شناسند و بهجگونگی وظائف و حدود اختیارات آنان آگاهی ندارند .
در اینجا آنچه را که مردم بهنگام برخورد با ضابطین دادگستری باید بدانند و اطلاعاتی که برای استفاده از اختیارات قانونی این گروه باید داشته باشند بزبان ساده گفته میشود :

... ضابط دادگستری (ضابط بمعنی ضبط کننده - گیرنده - توقیف کننده) کسی است که بموجب قانون (مواد ۱۸ و ۱۹ آئین دادرسی کیفری) اختیار دارد بهنگام برخورد با جرائم تا دخالت باز پرس و دادستان برای جلوگیری از فرار متهم یا متخلف و از بین رفتن آثار جرم نسبت بتوقیف اشخاص (متهم یا متخلف) و همچنین ضبط و توقیف موقت اموال مربوطه اقداماتی برابر مقررات قانون انجام دهد .

بموجب ماده ۱۹ قانون آئین دادرسی کیفری (اصول محاکمات جزا) اشخاص زیر ضابط دادگستری شناخته می شوند :

ضابطین دادگستری کدامند؟

- ۱- دادستان شهرستان (مدعی العموم ابتدائی) ... که رئیس ضابطین دادگستری بشمار میرود .
- ۲- دادیاران دادرسی شهرستان که معاونان دادستان میباشند .
- ۳- باز پرس (مستنطق) .
- ۴- کمیسر (پاکس «س») - این واژه از زبان فرانسه گرفته شده و غالباً آنرا با (س) هصدای بالا میخوانند (Commissaire) های پلیس (کلانتران و درجه داران و افراد پلیس) و قائم مقام آنان .
- ۵- افسران و درجه داران و افراد زاندارمری (هنگامی که در پست های اصلی انجام وظیفه میکنند) .
- ۶- مأموران جنگل بموجب ماده ۲۳ قانون جنگلها و مراتع کشور از لحاظ وظائف مشابهی که در اجرای این قانون بهمه دارند در شمار ضابطین دادگستری شناخته شده اند .
- ۷- مأموران گمرک و مأموران مبارزه با قاچاق از حیث وظائفی که در اجرای مقررات مربوط بفن و کار خود دارند نیز ضابط دادگستری شناخته میشوند .

وظیفه اصلی ضابطین دادگستری چیست ؟

ضابطین دادگستری دو وظیفه مهم دارند که درحقیقت بمنزله آغاز

و انجام کار و تکالیف اصلی آنانست و آن دو عبارتند از :

کشف و تفتیش جرائم (از هر درجه که باشد) (خلاف - جنحه - جنایت).

مناسب است برای آگاهی آن دسته از خوانندگان گرامی «حقوق امروز» که احتمالاً درجات جرم رانمی شناسند، یادآوری شود که جرم از لحاظ شدت و ضعف و تناسب میزان مجازات به چهار درجه تقسیم شده است ، (خلاف - جنحه کوچک «تقصیر» - جنحه بزرگ - جنایت).

دادستان شهرستان گرچه رئیس ضابطین دادگستری بشمار می رود ولی وظیفه اصلی و مساموریت عمده او تعقیب امور جزائی است.

... پس : ضابطین دادگستری موظفند جرائم را کشف کنند و بای پی جوئیهای لازم و کافی تحقیقات خود را تکمیل و «سنگ اول پرونده» را پی ریزی و پرونده را برای اقدامات قضائی و گرفتن تصمیم لازم بمنظور صدور قرار مقتضی (تعقیب یا عدم تعقیب متهم) نزد دادستان بفرستند .

همین جاست که اهمیت و وظائف ضابطین دادگستری نمایان میشود زیرا :

سنگ اول گر نه بد معمار کج   تا ثریا می رود دیوار کج

اگر افراد پلیس - زاندارم - ماموران جنگلیانی - گمرک و مبارزه با قاچاق و وظائف خود را در شناسائی متهم و جمع آوری دلائل لازم برای اثبات اتهام و حفظ وسائل و اسباب جرم و جلوگیری از محو آثار و علائم جرم و فرار متهم و تبانی او با شرکاء و معاونان جرم و شناسائی کامل نامبردگان اخیر، بخوبی و با دقت کافی و لازم انجام ندهند، دست باز پرس که باید با خواندن چند برگ پرونده و توجه بدلائل ارائه شده از طرف ضابطین، برای صدور قرار مجرمیت یا منع تعقیب تصمیم بگیرد، بسته خواهد بود و شاید بهمین دلیل باشد که برخی از مردم بدون توجه بوظائف ضابطین دادگستری و حساسیت آن، درباره گردش پرونده ها قضاوت میکنند در حالی که کار ضابطین دادگستری و قضات بکلی از هم جداست .

حدود اختیارات ضابطین دادگستری

ضابطین دادگستری بمحض اطلاع از وقوع جرم برای شناسائی منبع خبر و تأیید درستی

آن و سپس شناختن متهم و یا متهمان و جمع آوری دلائل، دست بکار میشوند و پس از تکمیل تحقیقات ، پرونده را با معرفی متخلف اصلی و شرکاء و معاونان جرم بهمراه متهم و ادوات جرم (اگر بدست آورده باشند) به دادسرای شهرستان و یا دادگاه بخش (که در بعضی موارد ، جانشین باز پرس می باشد) محل وقوع جرم یا محل دستگیری متهم می فرستند .

آیا ضابطین دادگستری میتوانند وارد منازل اشخاص بشوند ؟

ضابطین دادگستری برای دستگیری متهم یا انجام تحقیقات و یا کشف دلائل جرم و بلاخره بهیچ عنوان و دستاویزی حق ندارند وارد خانه اشخاص و حتی هر گونه مکانی که برای سکونت مناسب و بهاد دیوار محصور باشد ، بشوند مگر بحکم قانون و بترتیبی که قانون مقرر داشته است همچنین است، انبار - طویله - آغل - کاروانسرا - کارگاه و کارخانه و مانند اینها .

یادآوری این نکته بسیار لازم است که خانه و منزل حتماً نباید با دیوار محصور باشد. هر گونه چیر - برجین و دیوارهایی که با حصیر و نی، خانه ها را از یکدیگر جدا میسازد در حکم دیوار بشمار می رود و باید دانست بیشتر خانه های روستائیان شمال ایران از آستارا تا مرز ترکمن صحرا و خراسان هیچگونه دیوار و حریمی ندارد همچنانکه بسیاری از خانه های کارگران و کارمندان شرکت ملی نفت ایران در بندر مشور و بندر شاهپور و سایر نقاط نفت خیز.

بنا بر این وارد شدن باینگونه خانه‌ها نیز مجاز نیست مگر بترتیب و تشریفاتی که در زیر گفته میشود:

بموجب اصل ۱۳ متمم قانون اساسی و ماده ۲۲ قانون کیفر همگانی و ماده ۱۲ قانون مجازات مرتکبین قاچاق، منزل و خانه هر کس در حفظ و امان است و در هیچ منزل و مسکنی نمیتوان وارد شد مگر بحکم و ترتیبی که قانون مقرر داشته است.

تشریفات ورود بخانه اشخاص چگونه است ؟

بارها دیده شده اشخاصی بنام ماهور، برق، آب - آمارگر و سجل احوال و مبارزه با قاچاق و مانند اینها بدون در دست داشتن کارت شناسائی و صلاحیت رسمی و قانونی بخانه‌ها مراجعه مینمایند تا نقشه‌های پنهانی خود را که غالباً کلابرداری و شیادی است بموقع اجرا بگذارند.

بنا بر این لازم است همه افراد مردم بدانند که اصولاً هیچکس حق ندارد بدون انجام یکی از تشریفات که در زیر نامبرده میشود بخانه دیگری وارد شود :

۱- مأموران سازمان آب و برق و آمارگران و مانند اینها دارای کارتهای ویژه‌ای هستند که با عکس آنها و مهرو امضای رؤسای سازمانهای مربوطه مهور شده است. وظیفه این افراد مشخص است و درجده دقیقه با ملاحظه کنتور آب و برق و یا چند پرسش برای تنظیم پرسشنامه‌های آماری، پایان می‌یابد.

۲- و اما ضابطین دادگستری، بمحض اطلاع موثق از وقوع جرم و حضور متهم در خانه یا مسکنی بایستی بیدرنگ اقدامات لازم برای جلوگیری از فرار متهم و از بین رفتن آثار جرم بعمل آورده و فوری مراتب را با اطلاع دادستان و دادیار (در مورد جرائم جنحه و جنایت) و یا امین صلح (در امور خلافی) برسانند و با حضور نماینده دادسرا (پارک) یا دادگاه بخش (بسته به محل وقوع جرم و وجود دادگاه بخش یا دادسرا) بمکانی که در آنجا جرمی واقع شده وارد شوند همچنین است برای ورود به ریک از جاهائی که در بالا نامبرده شد.

اگر دسترسی بدادسرا یا دادگاه بخش با سانی و فوری فراهم نشود چه باید کرد؟

از ماده ۱۲ قانون مجازات مرتکبین قاچاق چنین برمیآید که قانونگذار برای آسان کردن انجام وظیفه ضابطین، موافقت کرده است در مواردی که دسترسی بنماینده دادسرا یا کلانتری و ژاندارمری با سانی میسر نباشد یا حضور دهیان (کدخدا) و دو نفر شاهد میتواند بمنازل مظنون برای کشف جرم و تفتیش وارد شد ولی صاحبان اینگونه منازل یا مساکن باید حتما حضور داشته باشند و اگر صاحبخانه غایب باشد تحقیقات و تفتیش در خانه مظنون با استناد ماده ۹۲ قانون کیفر همگانی باید با حضور همسر صاحبخانه یا بزرگتر خانه انجام شود.

در چه ساعاتی میتوان بمنازل مظنون داخل شد ؟

تفتیش خانه‌ها و مساکن مظنون بموجب ماده

۹۴ قانون کیفر همگانی و ماده ۱۲ قانون مجازات مرتکبین قاچاق، فقط باید از هنگام طلوع آفتاب تا غروب آفتاب صورت گیرد. هنگام شب فقط دادستان میتواند با تشخیص ضرورت و فوریت و نوشتن در صورت مجلس کار، اجازه ورود بمنازل مظنون را بدهد.

قانونگذار از نظر حفظ امنیت عمومی و

وظیفه خاص مأموران پلیس برای دخول بمنازل مظنون؟

حمایت جان و مال مردم، بموجب ماده ۲۳ آئین دادرسی کیفری با افراد پلیس اجازه داده است در مواردی که جرم مشهود شناخته می‌شود تا وقتی که دادستان و بازپرس دخالت نکرده‌اند کلیه

اقدامات لازم را برای جلوگیری از ناپودی آثار جرم و فرار متهم و هرگونه حقیقی را که برای کشف جرائم لازم بدانند بعمل آورند .

جرم «مشهود» یعنی چه؟ چه مواقعی بموجب قانون، جرم «مشهود» شناخته میشود؟

بموجب ماده ۲۳ آئین دادرسی کیفری در موارد زیر جرم «مشهود» شناخته شده است:

- ۱- در صورتی که جرم پیش چشم مأموران کشف جرم واقع شود .
  - ۲- بلافاصله مأمور کشف جرم در محل وقوع جرم حاضر شده یا آثار جرم را فوری پس از بروز جرم شخصاً ببیند .
  - ۳- اگر دسته یا جماعتی از مردم ناظر وقوع جرم بوده و یا خود مجنی علیه (کسی که جرم بر او واقع شده) شخص معینی را بنام مجرم معرفی کند .
  - ۴- اگر در لحظه ای پس از وقوع جرم، علائم - آثار - اسباب و دلایل مربوط به جرم در دست متهم یا در تصرف او (حبیب - کیف دستی و مانند آن ، چه بصورت پنهانی و چه آشکارا) یافت شود و یا تعلق اسباب و دلایل مزبور بمتهم ثابت گردد .
  - ۵- وقتی که متهم در زمان نزدیکی پس از ارتکاب یا وقوع جرم قصد فرار داشته و یا در حال فرار یا فوراً پس از آن دستگیر شود .
  - ۶- وقتی که متهم ولگرد باشد (در این مورد توجه کامل بر رابطه علیت نهایت ضرورت را دارد) . (در باره رابطه علیت در آئیه با شما سخن خواهیم گفت) .
- علاوه بر موارد نامبرده در بالا، اگر صاحبخانه دخول مأموران پلیس را بنخانه خود درخواست کند و همچنین در موردی که در غیاب دادستان یا بازپرس میتوان علائم و آثار جرم را از بین برد. مأموران پلیس قائم مقام بازپرس شناخته میشوند و اقدامات و تحقیقاتی را که فوریت دارد بعمل میآورند .

تکلیف افسران و مأموران ژاندارمری در اینگونه موارد چیست ؟

بموجب ماده ۲۸ آئین دادرسی کیفری کلیه وظائف و اختیاراتی که در این باره برای افراد پلیس مقرر گردیده شامل افسران و افراد ژاندارمری در حوزه مأموریت نیز میباشد .

گزارش ضابطین دادگستری معتبر است مگر خلاف آن ثابت شود

در ارزش وجودی و اهمیت وظائف ضابطین دادگستری همین بس که قانونگذار گزارش ضابطین دادگستری را معتبر دانسته و روی آن رسیدگی و حکم میکند .

گرچه اصل بر آنست که هر انسانی ؛ مکلف است درباره سایر انسانها اجاری سازد و بما حکم میکند که در گفت و شنود با دیگران عینک بدبینی را از چشم برداریم ولی از آنجائیکه باکمال تأسف مبنای اخلاق و ایمان در پاره ای از مردم سست شده و روز بروز هم بیشتر پسوی انحطاط میگراید ، جا دارد آندسته از مأموران دولت که بنام ضابط دادگستری در اجرای مقررات قانون سهم بزرگ و مؤثری دارند و در حقیقت در ایجاد روابط بین مردم و دستگاه دادگستری در حکم پله های نردبان امید و قضاوت بشمار میروند . بهنگام برخورد با هرگونه امور خلافی و جرائم باکمال واقع بینی گام بردارند و جز راه راست و حق نروند و میان حق و باطل را با چشم باز تمیز دهند و سرنوشت خانواده های ناشناس را فدای مطامع فردی و منافع آنی زودگذر نکنند و آرامش و حیثیت هم نوعان خود را با سلاح هوس و شهوت بهم

نزنند و درهم نریزند و همواره بخود تلقین کنند که **بهنگام پی ریزی نخستین سنگ پرونده و نوشتن اولین حرف آن، خدا و وجدان ناظر اعمال آنهاست.** و چشم هزاران بیگناه و قضات بیطری نگران اندیشه و رفتار آنان و قضاوت افراد مردم درباره عدالت بنوک قلم سبکس و تندرو آندسته از ضابطین دادگستری بستگی دارد که بظناً خدای نخواستہ مصالح عمومی را فدای منافع شخصی میکنند....

اینک بخاطر بسپارید :

ضابطین دادگستری :

- ۱- بدون انجام تشریفات قانونی حق ورود بهیچ خانه و منازل و مسکن و کارگاه و کارخانه و مانند آنرا ندارید .
- ۲- ساعت و زمان ورود و خروج با ماکن و مساکن را در صورت مجلس بنویسید و بامضای صاحبخانه برسانید .
- ۳- اگر دسترسی بمقامات قضائی و انتظامی نداشتید و محل تفتیش دور از ادارات مزبور بود حتماً بهمراه دهبان محل و دونفر ممتد (شاهد ریش سفید دهکده) و با حضور صاحبخانه یا همسر و یا ارشد اولاد او (با احراز هویت کامل) وارد شوید .
- ۴- صورت مجلس گردش کار را از ابتدای تفتیش تا پایان کار بدقت تنظیم و حتی الامکان پس از امضای صاحبخانه یا دهبان و ممتد خارج شوید. و یا امتناع او را از امضاء بنحویکه جای شبهه نباشد در صورت مجلس قید کنید .
- ۵- اگر هیچگونه دسترسی به افراد نامبرده در بند ۳ نداشتید همکاران خود را برای جلوگیری از نابود کردن آثار جرم در محل مظنون بکمارید و بیدرنگ برای کسب اجازه از نزدیکترین مرجع دست بکار شوید .

مردم :

- ۱- هیچکس حق ندارد بدون رعایت تشریفات و ترتیبی که گفته شد بخانه شما وارد شود .
- ۲- فقط از هنگام برآمدن آفتاب تا زمان فرورفتن خورشید میتوانند بخانه شما وارد شوند مگر با اجازه صریح دادستان یا بازپرس و این نکته باید در صورت مجلس قید گردد .
- ۳- اگر بی حضور شما و بزرگتر خانه شما کسی بنام ضابط دادگستری بمنزل شما وارد شود مراتب را به مقامات انتظامی و دادستان اطلاع دهید .
- ۴- نتواننده و ندانسته صورت مجلس را امضاء نکنید .
- ۵- اگر ضابطین دادگستری که مقررات قانون را رعایت کرده اند بخانه خود راه ندهید آنان حق دارند برای انجام وظائف قانونی که بهمه دارند بمنزل شما وارد شوند .